

บทที่ 5 การป้องกันเพื่อให้สมดังสิทธิตามมาตรา 451

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 451 บัญญัติว่า “บุคคลใช้กำลังเพื่อป้องกันสิทธิของตน ถ้าตามพฤติกรรมจะขอให้ศาลหรือเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือให้ทันท่วงทีไม่ได้และถ้ามิได้ทำในทันได้ก็มีอยู่ด้วยการที่ตนจะได้สมดังสิทธินั้นด่องประวิงไปมาก หรือถึงแก่สาบสูญได้ใช้ร ท่านว่า บุคคลนั้นหากต้องรับผิดใช้ค่าเสินไหมทดแทนไม่”

การใช้กำลังค้างกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าต้องจำกัดครั้งคราวแต่เฉพาะที่จำเป็นเพื่อจะนำบัดนี้ไปป้องกันตรายเท่านั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดกระทำการดังกล่าวมาในวรรคด้าน เพื่อจะลงสันนิษฐานพลาดไปว่ามีเหตุอันจำเป็นที่จะทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายใช้ร ท่านว่าผู้นั้นจะต้องรับผิดใช้ค่าเสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลอื่น แม้ที่การที่หลงพลาดไปนั้นจะมิใช่เป็นพระราชนมปะมาทเดินต่อของดู”

A person who uses force for protecting his rights is not liable to make compensation if under the circumstances the help of the Court or of the proper authorities is not obtainable in due time and there is danger that, if he does not act immediately, the realization of his right will be frustrated or seriously impeded.

The using of force according to the foregoing paragraph must be strictly limited to that which is necessary for averting the danger.

If any person does the act specified in the first paragraph under the erroneous assumption that the necessary conditions exist to render his act lawful, he is liable to make compensation to the other person, even if the error was not due to his negligence.

คำว่า “ใช้กำลังเพื่อป้องกันสิทธิของตน” ตามมาตรา 451 นี้ เป็นเรื่องที่แตกต่างจากการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 449 และมาตรา 450 เพราะการป้องกันตามมาตรา 449

ส่วนการที่ไม่เท่าของนายขาวหักนั้นถือเป็นการที่ทรัพย์สุกทำลายซึ่งนายขาวเสียหาย แต่เนื่องจากการทำให้ไม่เท่านั้นหักเพราะเหตุที่ได้ป้องกันภัยตรายฉุกเฉินอันมีมาแต่อกชน (นายคำ) เอง นายคำจึงอ้างมาตรฐาน 450 วรรคสองเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินใหม่ทดแทนแก่นายขาวได้ โดยเพียงแต่มีหน้าที่ในการคืนทรัพย์ที่เสียหายนั้นเท่านั้นและหากไม่เท่านั้นไม่อาจคืนได้ในสภาพเดิมก็ให้นายคำใช้ราคาแทนการคืนทรัพย์ กรณีนี้นายคำไม่อาจอ้างเหตุนิรโทษกรรมตามมาตรฐาน 450 วรรคสามต่อนายขาว เพราะเหตุว่าไม่เท่าไม่ใช่ทรัพย์ที่เป็นต้นเหตุแห่งภัยตราย

ตัวอย่าง นายคำขับสูนขของนาย ก. ให้โกรธ สูนวิ่งไอลักษณ์คำ นายคำใช้ปืนยิงสูนตาย เมื่อว่าจะเป็นการทำให้ทรัพย์ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งภัยตรายเสียหาย นายคำก็อ้างนิรโทษกรรมตามมาตรฐาน 450 วรรคสามไม่ได้ เนื่องจากภัยตรายนั้นเกิดขึ้นเพราะความผิดของนายคำเองที่ขับสูนก่อน และการที่นายคำใช้ปืนยิงเป็นการเกินกว่าเหตุด้วย ดังนั้น นายคำจึงต้องชดใช้ค่าสินใหม่ทดแทนให้แก่นาย ก.

ตัวอย่าง นายคำขับรถชนตัวของนายขาวไอลักษณ์คำ เนื่องจากภัยตรายด้านความเร็ว กระแทก รถเสียหลักพลิกคว่ำเสียหาย นายคำได้รับบาดเจ็บ เช่นนี้การกระทำของนายเร็วเป็นการทำลายเสียหายต่อร่างกาย และเป็นการละเมิดต่อนายขาว ทำให้นายขาวได้รับความเสียหายต่อทรัพย์

อย่างไรก็ต้นายเร็วสามารถอ้างเหตุนิรโทษกรรมเพื่อไม่ต้องรับผิดต่อนายคำและนายขาวได้ทั้งสองกรณี กล่าวคือนายเร็วอ้างเหตุป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรฐาน 449 ได้ เพราะเหตุที่มีภัยตรายซึ่งเกิดจากการประทุร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายต่อนายเร็วและนายเร็วได้ป้องกันภัยนั้น เมื่อเป็นการป้องกันภัยตามมาตรฐาน 449 และเกิดความเสียหายต่อผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือทรัพย์เสียหาย ก็อ้างเหตุนิรโทษกรรมเพื่อไม่ต้องรับผิดได้ทั้งสิ้น ดังนั้นนายขาวจึงต้องไปเรียกร้องค่าสินใหม่ทดแทนจากผู้เป็นต้นเหตุให้ต้องป้องกันคือนายคำ ตามมาตรฐาน 449 วรรคสอง (กรณีนี้ มิใช่กรณีที่นายเร็วจะอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรฐาน 450 วรรคสาม เพราะรถชนตัวไม่ใช่เป็นต้นเหตุแห่งภัยตราย การที่รถชนตัวขับเคลื่อนไปได้ก็เพราการควบคุมของนายคำ จึงถือว่านายคำได้เป็นผู้กระทำลายเสียหายโดยใช้ทรัพย์เป็นเครื่องมือ ซึ่งทำให้นายเร็วสามารถอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรฐาน 449 อันเป็นการป้องกันโดยชอบได้)

และ 450 เป็นการ “ป้องกันภัย” แต่มาตรา 451 มิใช่เป็นการป้องกัน “ภัย” แต่เป็นการ “ป้องกันสิทธิ” ซึ่งอาจจะสูญเสียไป โดยจะขอให้ศาลหรือเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือทันทีในเวลานั้นไม่ได้ จึงได้ใช้กำลังป้องกันสิทธิของตน เป็นการใช้กำลังโดยไม่ถูกสาบานจากทางการบ้านเมือง เพราะรอช้าไม่ได้

หลักเกณฑ์ของการอ้างมาตรา 451

1. ผู้กระทำต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่ควรจะได้รับผลอย่างโดยย่างหนัก เช่น มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ครองจะได้ครอบครองทรัพย์นั้นไว้ หรือเป็นเจ้าหนี้มีสิทธิในการจะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้เป็นต้น

2. ได้ใช้กำลังเพื่อป้องกันสิทธิของตนเฉพาะเท่าที่จำเป็นเพื่อจะบำบัดป้องกันตรายภัยนั้นอาจจะเป็นภัยที่มีโทษทางอาญาหรือความรับผิดทางแพ่งก็ได้ เช่น กำลังจะดูดบุกรุกกีใช้กำลังขับไล่บุกรุกออกไป หรือลูกหนี้กำลังหลบหนีการชำระหนี้ด้วยการขักข้าย้ายทรัพย์ เจ้าหนี้ก็ใช้กำลังเข้าบีดทรัพย์ของลูกหนี้ไว้

3. ตามพฤติกรรมไม่อาจขอให้ศาลมีเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือได้ทันท่วงที ก็อเป็นเรื่องชุกเฉินที่จำต้องกระทำในขณะนั้น โดยดูจากพฤติกรรมในขณะจะเกิดภัยว่าจำเป็นจะต้องกระทำทันที มิฉะนั้นจะได้รับความเสียหายหรือเสียหายมากขึ้น

4. ถ้ามิได้ทำในทันที การที่คนจะได้สมัครสิทธิจะต้องประวิงไปมากหรือถึงแก่สถาปัฐเป็นเรื่องจำเป็นต้องทำ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของตนในขณะนั้น

ตัวอย่าง นายแดงซื้อ公寓จากนายคำ ถึงกำหนดนายคำไม่ส่งมอบ公寓ไว้ นายแดงเดือนให้ส่งมอบ นายคำกีเพิกเฉย นายแดงเดินผ่านบ้านของนายคำ เห็นรูป公寓ที่ตั้งจ้างให้ทำว่างอยู่ จึงเข้าไปหินมานั่งของตน โดยพลการ เช่นนี้นายแดงทำไม่ได้ เพราะจะเป็นการละเมิด และจะอ้างมาตรา 451 ก็ไม่ได้ เพราะมิได้มีพฤติกรรมที่จะต้องทำทันที นายแดงต้องร้องขอค่าเสื่อมบังคับ

แต่ถ้ามีข้อเท็จจริงปรากฏว่า นายคำกำลังขาย公寓นี้ให้แก่ผู้อื่น หรือกำลังขนหนานไป นายแดงสามารถใช้กำลังเข้ายึด公寓คืนได้ ถ้าในขณะนั้นไม่อาจร้องขอเจ้าหน้าที่ให้ช่วยเหลือได้ทัน การกระทำนั้นก็อ้างนิรโทษกรรมเพื่อไม่ต้องรับผิดได้ตามมาตรา 451

อย่างไรก็ตาม ถ้านายคุณได้มีเจตนาจะขายภาพว่าด้วยไปให้ผู้ใด หรือไม่ได้ตั้งใจจะขนกภาพว่าด้วยคนหนึ่นไปไหน ก็เป็นเรื่องที่นายแดงหลงสันนิษฐานพลาดไปเอง นายแดงยอมต้องรับผิดฐานละเมิดเนื่องจากการใช้กำลังเข้าเย่งดังกล่าว (ไม่ว่าการสันนิษฐานพลาดไปนั้นจะเกิดขึ้นจากความประมาทหรือไม่ก็ตาม)

ตัวอย่าง นายแดงเข้าไปในบ้านของนายขาวเพื่อจะลักทรัพย์ นายขาวได้ใช้กำลังชกต่อยนายขาวเพื่อป้องกันมิให้นายแดงนำทรัพย์ไป การกระทำของนายขาวเป็นการป้องกันโดยชอบตามมาตรา 449 วรรคแรก

แต่ถ้านายแดงลักทรัพย์ของนายขาวไปได้แล้ว นายขาวได้ติดตามไปพบโดยบังเอิญ นายขาวจึงใช้ปืนยิงขาวของนายแดงมิให้หลบหนี (นายขาวไม่อาจเรียกเจ้าหน้าที่ในขณะนั้นได้) ดังนี้การกระทำของนายขาวเป็นละเมิดแต่ถ้าการป้องกันเพื่อให้สมดังสิทธิได้ตามมาตรา 451

ตัวอย่าง นายเล็กเข้าบ้านของนายใหญ่ ต่อมนายใหญ่ไม่ต้องการให้นายเล็กเข้าอยู่ต่อ จึงบอกเลิก ร. ร. นายเล็กไม่ยอมออกจากบ้านเข้า นายใหญ่จึงสั่งให้พรรคพวงของตนขับไล่นายเล็กออกจากบ้านด้วยการฉุดกระซากคลากไป แล้วนายใหญ่ปิดประตูบ้าน ดังนี้นายใหญ่ยังมาตรา 451 ไม่ได้ เพราะเป็นการทำเกินกว่าเหตุและไม่จำเป็นต้องทำทันที ยังอาจร้องขอต่อศาลได้ทัน

ตัวอย่าง นายเอกลักษณ์ของนายโภ การที่นายตรีใช้ปืนยิงยางรถชนต์ของนายเอกเพื่อขัดขวางไม่ให้นายเอกนำทรัพย์ไปขายนั้นเป็นการใช้กำลังเพื่อป้องกันสิทธิของผู้อื่น (นายโภ) จึงไม่ถือว่าเป็นนิรโทษกรรม ตามมาตรา 451 ไม่ได้ เพราะเป็นการทำเกินกว่าเหตุและไม่จำเป็นต้องทำทันที ยังอาจร้องขอต่อศาลได้ทัน

ตัวอย่าง นายเอกลักษณ์ของนายโภ การที่นายตรีใช้ปืนยิงยางรถชนต์ของนายเอกเพื่อขัดขวางไม่ให้นายเอกนำทรัพย์ไปขายนั้นเป็นการใช้กำลังเพื่อป้องกันสิทธิของผู้อื่น (นายโภ) จึงไม่ถือว่าเป็นนิรโทษกรรม ตามมาตรา 451 เพราะการที่จะเป็นนิรโทษกรรมตามมาตรา 451 นี้ จะต้องเป็นการใช้กำลังเพื่อป้องกันสิทธิของตนเท่านั้น ดังนี้การกระทำของนายตรีจึงเป็นละเมิดตามมาตรา 420 นายเอกจึงฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากนายตรีได้